

Откъс от книгата

Всеобща история на безчестието

Хорхе Луис Борхес

Хората

В началото на XIX век (времето, което ни интересува) в обширните памукови плантации край речните брегове от изгрев до залез се трудели чернокожи. Те спели в дървени колиби върху пръстен под. С изключение на връзката майка – дете, родствените отношения били условни и неясни. Имали имена, но презимена не ползвали. Не умеели да четат. Меките им фалцетни гласове напевно произнасяли някаква особена разновидност на английския с протяжни гласни. Работели в редици, превили гръб под камшика на надзирателя. Бягали и брадати мъже възсядали великолепно коне, а яки ловни кучета се втурвали по следите им. Към субстрата от животински надежди и африкански страхове се било добавило и словото на Светото писание – изповядвали следователно Христовата вяра. Пеели тържествено и вкупом *Go down, Moses*. Мисисипи била за тях великолепно олицетворение на мрачната река Йордан.

Господари на тази отрудена земя и на множеството роби били безделни и алчни господа с буйни перчеми, обитаващи големи дълги къщи, обърнати с лице към реката и с неизменен псевдогръцки портик от бял бор. Един добър роб им струвал хиляда долара и не оцелявал дълго. А имало и такива, които се оказвали неблагодарни, разболявали се и умирали. При тази несигурност било задължително да се извлече от робите максимална печалба. Затова ги държали на полето от изгрев до залез; затова изцеждали всяка година от именията по една реколта памук, тютюн или захар. Изтощена и изхабена от тези припрени култури, само за няколко години земята се изчерпвала – размита и разкаляна пустош завладявала плантациите. В запуснатите ферми, в околността, в гъстите тръстики и в противните калища живеели *poor whites*, бялата измет. Преживявали като рибари, лениви ловци, крадци на добитък. Просели от негрите залъци крадена храна, ала дори в нищетата си съхранявали своята гордост на чиста кръв без сажди, без примеси. Ласарус Морел бил един от тях.

Мъжът

Дагеротипиите на Морел, които обикновено публикуват американските списания, не са автентични. Подобна липса на действителни изображения на толкова именит и прославен мъж надали е случайна. Логично е да предположим, че Морел сам се е отказал от лъскавата плака – най-вече за да не оставя ненужни следи и едновременно с това, за да подхранва мистериозност около своята личност... Все пак знае се, че като млад не бил красив и че твърде сближените му очи и тънките като черти устни едва ли са допринасяли да изглежда по-привлекателен. По-късно годините му придали онова особено високомерие, присъщо на побелелите негодьяи и на родените с късмет и незастигнати от наказание престъпници.

Откъс от книгата

Всеобща история на безчестието Хорхе Луис Борхес

Произхождал от стар благороднически род от Юга, независимо че имал бедно детство и труден живот. Познавал Светото писание и проповядвал с рядко срещано убеждение. „Видях Ласарус Морел на амвона – споделил веднъж собственикът на игрален дом в Батон Руж в Луизиана, – чух поучителните му слова и забелязах сълзи да пълнят очите му. Знаех, че е измамник, крадец на чернокожи и убиец без срам от Бога, но и моите очи се насълзиха.“

Друг убедителен пример за неговите боголюбиви излияния ни се предоставя от самия Морел. „Разгърнах Библията наслуки, попаднах на подходящ стих на свети Павел и изнесох проповед, която продължи час и половина. През това време Креншо и другите не стояха със скръстени ръце и отмъкнаха конете на всички богомолци в църквата. Продадохме ги в Арканзас, оставихме само един кестеняв, буен жребец, който задържах за себе си. Креншо също му беше хвърлил око, но аз го убедих, че няма да му върши работа.“

Методът

Конете, откраднати в един щат и продадени в друг, били само лирическо отклонение в престъпната кариера на Морел, но оформили метода, който сега му осигурява достойно място в тази „Всеобща история на безчестието“. Този метод е неповторим не само поради уникалните обстоятелства, които го предопределяли, но и поради присъщите му безгранична низост, зловещо спекулиране с надежда и постепенно разгръщане като при неумолим и жесток кошмар. Ал Капоне и Бъгс Моран действали с внушителни капитали и послушни автоматични оръжия в големия град, но бизнесът им бил елементарен. Оспорвали си един монопол и нищо повече... докато мъжете, командвани от Морел, всички до един заклети, наброявали хиляда. Двеста от тях образували Висшия съвет, който издавал заповедите, а останалите осемстотин ги изпълнявали. На риск се излагали низшестоящите. Дръзналите да се разбунтуват били съдени или хвърляни в буйната река, тежко повлякла водите си, с камък на краката за по-сигурно. Мнозина били мулати. Престъпната им мисия била следната.

Обикаляли, пишно накичени с пръстени за повече респект, обширните плантации на Юга. Избирали някой злочест негър и му предлагали свобода. Подучвали го да избяга от господаря си, след което да бъде продаден от тях в някое отдалечено имение. Обещавали му процент от продажбата и помощ за повторно бягство. После се задължавали да го изведат в свободен от робството щат. Пари и свобода, сребърен звън на долари и свобода, нима има по-голямо изкушение? Робът се престащавал и предприемал първото бягство. Най-естественият път била реката. Кану, трюмът на някой кораб, шлеп, сал под небето с колибка в единия край или островърха брезентова тента – мястото нямало значение, важна била единствено мисълта, че бил в движение и в безопасност върху неуморната река... Продавали го в друга плантация. Отново бягал и се укривал в тръстиките или из деретата. Тогава страховитите доброжелатели (в които започвал да се съмнява) се позовавали на

Откъс от книгата

Всеобща история на безчестието

Хорхе Луис Борхес

някакви мъгляви разходи и обяснявали, че се налага да го продадат за пореден, последен път. Обещавали след това да му дадат процента от двете продажби и свободата. Човекът се оставял да бъде продаден, работел още известно време и в последното си бягство се излагал на риска да налети на свирепите кучета и на камшиците. Завръщал се облян в кърви и пот, с отчаяние в сърцето и капнал за сън.

Окончателната свобода

Да разгледаме правния аспект на тези деяния. Наемните убийци на Морел продавали негъра чак когато първоначалният му собственик обявял неговото бягство и обещаел награда за този, който го намери. Тогава всеки можел да го задържи и по-нататъшната му продажба представлявала злоупотреба с доверие, но не и кражба. Търсенето на помощ пред граждански съд представлявало безсмислен разход, защото щетите никога не се заплащали.

Това било успокояващо, но не задълго. Чернокожият можел да проговори, имало вероятност чернокожият, от благодарност или от мъка, да проговори. След няколко чаши ръжено уиски в публичния дом в Кайро, Илинойс, където кучият син, роден като роб, със сигурност щял да отиде да изхарчи онези песо, дето те изобщо не били длъжни да му дадат, тайната можела да излезе наяве. В онези години някаква Аболиционистка партия – сбирщина от опасни луди, които отхвърляли частната собственост, проповядвали свобода за чернокожите и ги подстрекавали към бягство – бунтувала Севера. Морел нямало да допусне да го бъркат с подобни анархисти. Той не бил янки, а белокож от Юга, потомък на белокожи, и се надявал един ден да се оттегли от сегашния си бизнес и да се превърне в господар, в притежател на левги памукови полета и на редици роби, приведени над тях. Имал достатъчен опит, за да не поема ненужни рискове.

Беглецът очаквал свободата. Тогава мрачните мулати на Ласарус Морел си предавали един на друг, често само с най-обикновено кимване, някаква заповед и го освобождавали от зрението, от слуха, от докосването, от деня, от безчестието, от времето, от доброжелателите, от състраданието, от въздуха, от кучетата, от света, от надеждата, от потта и от него самия. Изстрел, пробождане с нож или удар – и костенурките и рибите в Мисисипи приемали последното известие.

Крушението

В ръцете на доверени хора бизнесът нямало как да не процъфтява. В началото на 1834 година близо седемдесет чернокожи вече били „освободени“ от Морел, а други били на път да последват щастливите си събратя. Зоната за действие се била разширила и

Откъс от книгата

Всеобща история на безчестието

Хорхе Луис Борхес

възникнала необходимост от привличане на нови членове. Между новоположилите клетва имало един младеж на име Върджил Стюарт от Арканзас, който скоро се открил с жестокостта си. Бил племенник на изгубил много роби земевладелец. През 1834 година младежът погазил клетвата и предал Морел и останалите. Къщата на Морел в Ню Орлианс била обградена от силите на реда. По случайност или с подкуп той успял да избяга.

Минали три дни. През това време Морел се укривал в стара къща на улица „Тулуз“ с дворове, потънали в увивни растения и статуи. Изглежда, че почти не се хранел и обикалял бос обширните тъмни стаи, умислено пушейки пури. По някакъв домашен роб изпратил две писма – едното до град Натчез, а другото до Ред Ривър. На четвъртия ден в къщата дошли трима мъже, с които обсъждали нещо чак до зори. На петия ден Морел станал привечер, поискал бръснач и грижливо обръснал брадата си. Облякъл се и излязъл. Прекосил с бавно спокойствие северните предградия. Когато навлязъл в полетата покрай бреговете на ниските земи при Мисисипи, закрачил по-леко.

Планът му бил вдъхновен от безразсъден кураж. Възнамерявал да се възползва от последните мъже, които още го почитали – покорните негри от Юга. Те били видели другарите си да бягат и да не се връщат и вярвали, че са си получили свободата. Морел планирал да вдигне чернокожите на общ бунт, да превземе и плячкоса Ню Орлианс и да го завладее. Развенчан и почти сломен от предателството, той обмислял отговор в континентален мащаб – отговор, в който престъплението да се възвиси до категории като избавление и история. С тази цел той се отправил към Натчез, където силата му се крепяла на най-здрави корени. Предавам дословно неговия разказ за това пътуване:

„Вървах пеш четири дни, докато се сдобия с кон. На петия ден спрях край една река, за да си наля вода и да отдъхна. Както си седях на някакъв дънер, загледан към пътя, който бях изминал през последните часове, съзрях ездач, възседнал тъмен, добре гледан кон. Щом го забелязах, реших да му взема добичето. Станах, насочих към него красивия си револвер и му заповядах да слезе. Той се подчини, аз поех юздите с лявата ръка и като му посочих реката, му наредих да върви пред мен. Направи около двеста крачки и спря. Заповядах му да се съблече. Той ми рече: „Така и така ще ме убие, поне ме оставете да си кажа молитвата, преди да умра“. Отвърнах му, че нямам време да слушам неговите молитви. Падна на колене и аз го застрелях в тила. С един разрез му разпорих корема, изтръгнах вътрешностите му и го хвърлих в реката. Сетне пребърках джобовете му и намерих четиристотин долара и трийсет и седем цента, както и много книжа, които не си губих времето да преглеждам. Ботушите му бяха нови-новенички и ми станаха като по мярка. Моите, доста износени, изхвърлих в потока.

Така се сдобих с коня, нужен ми, за да вляза в Натчез.“